

**Oroszország és Kína 21. századi érdekszövetsége
a multipoláris világrend létrehozásában**

Bevezetés

Képzeljünk magunk elé egy világtérképet! Európaiként számunkra teljesen magától értetődő, hogy középen fent találjuk az öreg kontinenst, amint a világ mértani középpontjából „letekint” a többi, általa kevésbé szerencsésnek tartott földrészre. Ezen térkép jobb szélén találjuk meg a Kínai Népköztársaságot, melyre a közvélemény még mindig, mint az olcsó, sok esetben hamisított termékek tárházaként, egy nyugati fejjel sokszor kevésbé megfejtett és értett berendezkedésre tekint, valamint Oroszországot, mely a hidegháború „vesztéseként” bő másfél évtizedre eltűnni látszott a nagyhatalmak közül. Vegyünk a kezünkbe azonban egy kínai világtérképet! Teljesen más megvilágításba helyezi a világpolitikai eseményeket, és mára egyértelműen jobban reflektál az aktuálpolitikára az európainál. A térkép közepén a Csendes-óceán, melynek bal partján Kína, és Oroszország, míg jobb partján az Egyesült Államok. Napjaink kül- és biztonságpolitikájában e három hatalom jelenti a legmeghatározóbb szereplőt. Ezen belül is figyelemreméltó a két kihívó, Peking és Moszkva érdekszövetsége, mely immár több évtizede stabilnak mondható. Eközben az óceán túlszélén lévő Egyesült Államok tekintetében, az eddig megszokott „világ csendőre” szerepet illetően a kilencvenes évek vége óta, de a válság óta minden kétséget kizárólag folyamatos csökkenés tapasztalható. Elég csak Obama 2012-es választási beszédét meghallgatni. Stratégiájának központi eleme a csendes-óceáni régió, továbbá a Közel-Kelet viszonylag szűk térsége. Több kiemelt területe nincs, mert már nincsen rá kapacitása. Ebben a helyzetben a komoly fejlődést magáénak tudható Kína és Oroszország évek óta egyre sikeresebben tudja képviselni érdekeit a világpolitika színpadán.

Bár jelenleg közös érdekük egy ún. multipoláris világrend kialakítása, hosszútávon korántsem számítanak szövetségeseknek. Ez az alakulóban lévő partnerség ugyanis számos kérdőjellel terhelt. A geopolitikai versengés és a kettős demográfiai helyzet számos konfliktuslehetőséget is tartogat a kétoldalú kapcsolatrendszerben, amelyek fékeket szabnak a partnerségnek, ráadásul Kína nemzetközi súlya Moszkva számára aggasztó módon növekszik. A korábbi időszakokkal ellentétben, amikor Moszkva egyértelműen Kína nagytestvéreinek érezte magát, ma már a felnövekvő Kína árnyékában egyre inkább a kistestvér-szindróma terheli Oroszországot. Mindezek a kérdések a Vlagyimir Putyin által választott többirányú külpolitikai irányvonal egyik legjelentősebb dilemmájához vezetnek: meddig mehet el a Kínával kezdeményezett partnerség? Mindenesetre a partnerségnek stabilitást ad, hogy az például az orosz-EU kapcsolatrendszerrel szemben kimondva is érdekeken, nem pedig közös értékeken alapul, azaz realista érdekegyesítésről van szó.

1. Kína kül- és biztonságpolitikája

Kínát a jelenlegi nemzetközi hierarchiában közvetlenül az Egyesült Államok mögé helyezi figyelemreméltó gazdasági növekedése (bruttó GDP-t tekintve 2011 tavaszán lehagyta Japánt és a világon második lett, míg előreláthatóan 2028-ra a jelenleg első USA-t is maga mögé utasítja.), továbbá az a képessége, hogy hideg fejjel végiggondolt és önző nemzeti érdektől vezérelt politikai döntéseket tud hozni. Ráadásul Kína katonai potenciálja fokozatosan növekszik, mentes az országot gyengítő külső kötelezettségvállalásoktól, és az egész világon előnyére válik az a várakozás, hogy hamarosan kikezdheti Amerika világelsőségét. Jól jellemzi Kína növekvő önbizalmát, hogy az állami ellenőrzés alatt álló média gyakran utal arra a világszerte elterjedt vélekedésre, hogy Kína az Egyesült Államok ellenfele a globális elsőbbségért vívott versenyben, annak ellenére, hogy számos megoldatlan belső nehézséggel rendelkezik: a vidék és a város közti egyenlőtlenségek, továbbá a politikai hatalom elleni potenciális elégedetlenség.¹ Ha a távol-keleti ország kül- és biztonságpolitikáját akarjuk jellemezni, pár adattal tisztában kell lenni. Kína stratégiaiilag igen sebezhető: a terület körülbelül 10%-án (tenger- és folyópartok) él a lakosság 90%-a. A keleti területek (Tibet, Hszincsiang) igen gyéren lakottak. Bár közhelynek számít, hogy a világ legnépesebb országa 1 370 millió lakosával, ám fontos kiemelni, hogy míg a KNK megalakulásának első

¹ Brzezinski, Zbigniew: Stratégiai vízió. Budapest: Antall József Tudásközpont, 2013, 43.

évtizedeiben a népesség duplájára nőtt, addig az utóbbi húsz évben folyamatos csökkenő tendenciát mutat a növekedés üteme, mely jelenleg 5% körül van. Ezen eredmény természetesen az állampárt születésszabályozási politikájának köszönhető, mely alapján 15-20 éven belül megkezdődhet a népesség zsugorodása.²

Belső integritását megkérdőjelezni nem lehet, azaz Tibet, Hszincsiang és Tajvan Kína része. Előbbi kettő igen kényes témának számít, mivel a nemzetközi közösség számára az emberi jogok részleges hiánya e két területen a legszembeötlőbb. Tibeti fennhatóságát igen sajátosan juttatja érvényre: hogy megtörje a mindenkori Dalai Láma szakrális hatalmát, annak reinkarnációját állami beleegyezéshez kötötte, így a következő vallási vezető kinevezése már Kína privilégiuma lehet.³ Azonban az igazi indok Tibet birtoklása mögött nem más, mint a tény, hogy a kínai édesvízkészlet 30%-a Tibet alatt fekszik.⁴ Ettől kezdve bármilyen Kínával folytatott dialógus Tibet önállóságáról realitását veszti. A tajvani kérdés jóval bizonytalanabb. Peking határozott álláspontja, hogy Tajvannal egyesülni fog, csak az időpont kérdéses. Ennek ellenére a KNK-nak az elmúlt években fel kellett ismernie, hogy nyers erőszakkal nem lesz képes elérni célját, így változtatnia kellett megközelítésén. Ekképp egyre növekvő hangsúlyt fektet az ún. „soft power” alkalmazására. Ezáltal a katonai elrettentést igyekszik kombinálni a két terület közötti gazdasági kapcsolatok erősítésével azon okból, hogy aláássa Tajpej függetlenségpárti erőinek törekvéseit és meggyőzze a lakosság többségét, hogy az újraegyesülés elkerülhetetlen.⁵

Tajvan birtoklása több szempontból is döntő lehet Peking számára. Túl a presztízsen, gazdasági vagy katonai potenciálon, végre tényleges kijutást nyerhet a Csendes-óceánra, azaz megtörheti az Egyesült Államok és Japán Kínát elszigetelő politikáját. Jelenleg az Obama-adminisztráció alatt is kitartó USA-politika sikeresen tartja bekerítve Indiától Vietnámon, a Fülöp-szigeteken, Tajvanon, Japánon és Dél-Koreán keresztül, mellyel elzárja Pekinget a nyílt tengertől, továbbá gazdasági és katonai bi- és multilaterális szerződések révén igyekszik visszafogni a kínai gazdasági és világpolitikai térnyerést.⁶ Kína kísérletei a „kordon” áttörésére a Dél-kínai-tengeren a leglátványosabbak. Több tucat szigetcsoport (Spartly, Paracel, stb.) hovatartozása kétséges a térségben, melyekre egyaránt legalább három fél

² UN World Population Prospects, the 2012 Revision. Forrás: <http://esa.un.org/wpp/Excel-Data/population.htm> (Hozzáférés: 2013. december 27.)

³ Graham, Nick: China Bans Reincarnation Without Government Permission. In: The Huffington Post (2007) http://www.huffingtonpost.com/2007/08/22/china-bans-reincarnation-_n_61444.html (Hozzáférés: 2014. január 27.)

⁴ Buckles, Michael: Tibet. Connecticut: The Globe Pequot Press Inc., 2012, 17.

⁵ Peterson, A.: Dangerous Games across the Taiwan Strait. Washington: The Washington Quarterly, 27/2. szám, 2004, 23-41.

⁶ Brewster, David: The Australia–India Security Declaration: The Quadrilateral Redux?

Forrás: <http://www.securitychallenges.org.au/ArticlePDFs/vol6no1Brewster.pdf> (Hozzáférés: 2014. február 26.)

pályázik. Legfőbb indokot rá a halászati jog, valamint a szigetek alatti kőolaj- és földgáztartalékok jelentenek, ám kivételt képez Kína, amely ezeken felül haditengerészeti bázist is telepítene a szigetekre.⁷ Kína 2009 óta folyamatosan növeli jelenlétét a régióban, már nemcsak katonai, de civil aktivitás által is, mellyel célja a terület egyelőre de facto megszerzése.⁸ A „bekerítés” politikája ezen felül is több ponton megint látszik. Egyrészt a távol-keleti államokat jórészt csak a Kínával szemben táplált félelmek tartják egy táborban, történelmileg ugyanúgy hatnak az egymással szembeni ellenérzések, melyek ellehetetlenítik a hatékony összefogást. Ezt a pekingi vezetés is pontosan tudja, és az utóbbi időkben elindított „soft power” politikájának köszönhetően gazdasági és kereskedelmi kapcsolatai folyamatosan növekednek szomszédaival, mely által érdekeltté teszi a környező államokat a tendencia fenntartásában.⁹

Külpolitikáját alapvetően határozza meg adottsága, hogy Kína egy civilizáció, mely nemzetállami keretekben jelenik meg. Gazdasági potenciáljának folyamatos növekedése (például mára a világ legnagyobb valutatartalékával rendelkezik, ennek döntő része amerikai dollár, továbbá igyekszik a renminbit világvalutává tenni)¹⁰ és külpolitikai álláspontjának egyre nagyobb súlya kíméletlen pragmatizmussal párosul.

⁷ Chang, Felix K.: China's Naval Rise and the South China Sea: An Operational Assessment. Forrás: <http://www.fpri.org/docs/alt/ChinasNavalRise.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 2.)

⁸ Thuy, Trang Truong: Territorial Issues in Asia. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/BCAS2013_Tran_Truong_Thuy.pdf (Hozzáférés: 2014. január 29.)

⁹ Hilpert, Hans Günther: China's Trade Policy. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2014_RP01_hlp.pdf (Hozzáférés: 2014. január 29.)

¹⁰ Tellis, Ashley J.: Balancing Without Containment. Forrás: http://carnegieendowment.org/files/balancing_without_containment.pdf (Hozzáférés: 2014. március 10.)

2. Oroszország kül- és biztonságpolitikája

Oroszország olaj- és gázhálózata

Oroszország kilátásait alapvetően határozza meg az a tény, hogy míg geopolitikai szempontból a világ vezető hatalmai között van gazdag olaj- és gázkészletei, valamint az Egyesült Államok után következő nukleáris potenciálja lévén, ám belső gazdasági, politikai és demográfiai gyengeségei nagymértékben csorbítják ennek a katonai hatalomnak az életét, nem is szólva arról, hogy keleten és nyugaton egyaránt nálánál erősebb gazdasági hatalmakkal kell szembenéznie.¹¹

Az ezredfordulót követő új orosz politika rendkívül magabiztos hozzáállást kezdeményezett a Nyugat és a NATO felé, továbbá erősíteni kívánta pozícióit úgy a Közel-Külföldön, mint globálisan, továbbá a katonai erőt a biztonságpolitikája egyik fő sarokköveként határozta meg. A nyugati biztonságpolitikáról negatív véleményt formált, különös tekintettel a NATO jelenlétére Boszniában és Koszovóban, mondván a szervezet figyelmen kívül hagyja Moszkva érdekeit, az ENSZ és a nemzetközi jog szabályait. Ennél is jobban aggasztotta a NATO 1999 áprilisában nyilvánosságra hozott bővítési tervezete,¹² mely által az határos lenne Kelet-Közép-Európában Oroszországgal. A 2000-ben meghirdetett külpolitikai elképzeléseik¹³ alapján a Kreml a nemzetközi joggyakorlat (különös tekintettel az ENSZ döntéshozatalára) alkalmazásának megerősítésével igyekezett a még meglévő világpolitikai súlyát megtartani, melynek leghatásosabb eszközét az ENSZ Biztonsági Tanácsában lévő állandó helye

¹¹ Brzezinski: id. mű. 43-44.

¹² Gallis, Paul E.: NATO Enlargement – CRS Report for Congress. Forrás: <http://www.fas.org/man/crs/RS21055.pdf> (Hozzáférés: 2013. december 30.)

¹³ The Foreign Policy Concept of The Russian Federation. Forrás: <https://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> (Hozzáférés: 2013. december 30.)

jelentette. Így az ENSZ-BT-ben meglévő vétőjogával elkerülhette a számára előnytelen határozatokat, mely azt is hozta magával, hogy Oroszországnak a világpolitikába való visszakerülése számára ideiglenesen együtt járt az ENSZ és intézkedései promotálásával. Újabb sarokköve a moszkvai álláspontoknak, hogy biztosítani kell a Közel-Külföld stabilitását, melyet a jószomszédsági viszony, valamint a konfliktusok FÁK-on belüli megoldása jelentene. Ezen elképzelések azonban igen felemásra sikerültek a gyakorlatban: egyes esetekben maga Oroszország támogatott aktívan regionális ellentéteket, ha ezzel saját érdekeit tudta érvényre juttatni a térségben,¹⁴ mely által „elősegítette” a jószomszédi kapcsolatok kialakulását.¹⁵

2007. március 27-én hagyta jóvá Putyin elnök a Külügyminisztérium által készített orosz külpolitikai áttekintést,¹⁶ melyben többek között kijelölték az elkövetkező időszak fő geopolitikai irányait: FÁK, Európa, Észak-Amerika, valamint a Távol-Kelet. Ezen jelentéshez társul Putyin második ciklusának végén, az Állami Tanács 2008. február 8-i ülésakor elhangzott nyitóbeszéde, melyben meghirdette a Stratégia 2020 elnevezésű programot. Ebben ismertette: Oroszország újra fontos tényezővé vált a világpolitikában ezért a hadsereget továbbra is fejleszteni kell, hogy az kellő „hátszínigot” biztosíthasson a politikai-stratégiai céloknak. Az energia életbevágó ütkőártya Moszkva számára két okból: egyrészt energiatartalékai növelik Oroszország súlyát a nemzetközi porondon, másrészt fenyegetést is jelent, mivel egyes energiában szegényebb államok akár erőszakkal is el kívánnák venni azokat tőlük. A Nyugatot fenyegetésként írta le az ország biztonságára, ékes példaként hozva a NATO tervezett bővítését (Ukrajna és Grúzia),¹⁷ az amerikai csapatok jelenlétét Romániában és Bulgáriában, továbbá a Lengyelországba és Csehországba tervezett rakétavédelmi elképzeléseket. Putyin emellett kifejezte szándékát a külföldön élő oroszok védelmének biztosításáért, valamint megnevezte a Kollektív Biztonsági Szervezetet (CSTO) és Sanghaji Együttműködési Szervezetet (SCO), mint az orosz biztonságpolitika fontos bástyáit.¹⁸

¹⁴ Legékezebb példája a grúz-abház és grúz-dél-oszét konfliktusok, de ide sorolható a moldovai Transznisztria története is.

¹⁵ de Haas, Marcel: Russia's Foreign Security Policy in the 21th Century. Abingdon: Routledge, 2010, 36-37.

¹⁶ Az orosz külügyminisztérium 2007-es átfogó jelentése. Forrás:

http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcb3/89a30b3a6b65b4f2c32572d700292f74?OpenDocument (Hozzáférés: 2014. február 12.)

¹⁷ Lazarevic, Dustica: NATO Enlargement to Ukraine and Georgia: Old Wine in New Bottles? In: The Quarterly Journal 9/1 (2009), 29-66.

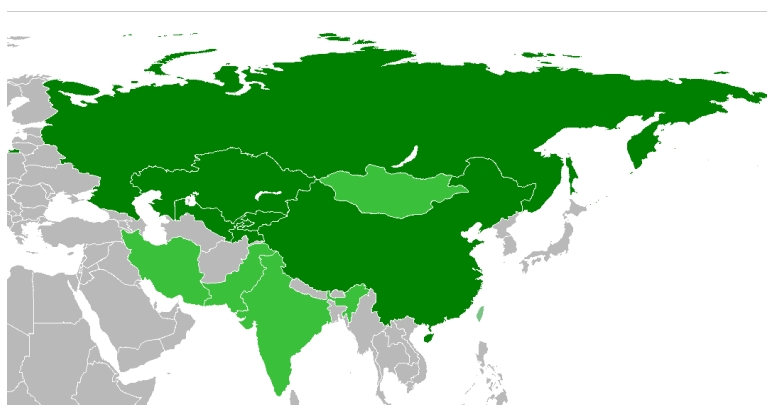
¹⁸ de Haas: id. mű. 41-43.

3. Oroszország és Kína bilaterális kapcsolatai

Az orosz-kínai kapcsolatokat alapvetően határozza meg az elmúlt másfél évtizedben a folyamatos erősödés. E tekintetben nem volt törés a jelcini és a putyini korszak között: a Borisz Jelcin idején megkötött hangzatos, de tartalmában még szegényes stratégiai partnerség Vlagyimir Putyin elnöksége alatt kapott kellő „mélységet”, és további közeledést hozott. Ez az a kapcsolatrendszer, amely a leginkább tükrözi Moszkva énképét és a világban játszott szerepét illető elképzeléseit.

A hidegháború után, valamint az oroszországi átalakulási folyamat beköszöntével új korszak kezdődött a két ország közös történelmében. Ezt Mihail Gorbacsov 1989-es pekingi látogatása készítette elő. A politikai kapcsolatok fejlődésnek indultak, több kereskedelmi megállapodást írtak alá, a kilencvenes évek kezdete közelebb hozta egymáshoz a két országot. A rendeződött keretek a kölcsönös tőkeáramlás kiépüléséhez is alapot teremtettek. Mégis, a legjelentősebb változás a kapcsolatrendszer jellegében mutatkozott: utat nyert a pragmatista megközelítés, szemben a korábbi időszakok ideológiai és nemzetközi stratégiai összeütközéseivel. 1996-tól éves gyakorisággal került sor kormányfői találkozókra, amelyeket több tucat bizottság és munkacsoport együttműködése egészített ki.¹⁹ Ebben az évben jött létre a Sanghaji Egyezmény, Oroszország, Kína, Kazahsztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán részvételével. Ezen szerződés célja Oroszország, Kína, valamint a közép-ázsiai köztársaságok közös határainak demilitarizálása volt. Ennek eredményeképp 1997-ben a korábbi Szovjetunió és Kína határát fegyvermentesítették.²⁰

A) A Sanghaji Együttműködési Szervezet

¹⁹ Ludvig, Zsuzsa: Oroszország és Kína: a partnerség határai. Forrás: <http://fakproject.hu/docs/Muhelytanulmany%20Kina-Oroszország.pdf> (Hozzáférés: 2014. január 30.)

²⁰ Dobolyi, Alexandra: Egy új világpolitikai igazodási pont: a Sanghaji Együttműködési Szervezet. Forrás: http://www.dobolyi.hu/userfiles/image/sanghaji_egyuttmukodesi_szervezet.pdf (Hozzáférés: 2014. február 1.)

A kínai-orosz összefogás által dominált Sanghaji Együtműködési Szervezetet az Egyesült Államok világpolitikai vezető szerepének potenciális kihívójaként lehet számon tartani. A Sanghaji Egyezmény aláírói Üzbegisztánnal kiegészülve 2001-ben alakították meg az SCO-t, melynek alapelveit, intézményrendszerét és céljait 2002-ben fogalmazták meg egy chartában Szentpéterváron. A legfontosabb célok között szerepelt a jószomszédsági viszony és a bizalom erősítése a tagállamok között, a régió békéjének és biztonságának előmozdításáért való közös együttműködés, a szélsőségek és terrorizmus elleni fellépés, kereskedelmi és gazdasági kapcsolataik elmélyítése, valamint a térség nemzetközi gazdaságba való együttesen koordinált bevezetése.²¹

Az SCO Egyesült Államok elleni irányultságát jól mutatja, hogy már 2005-től kezdve igen komoly erőfeszítéseket tett annak közép-ázsiai katonai jelenlétének felszámolására, valamint gyengítésére, melyek végül elérték az üzbegisztáni Karsi-Hanabad, valamint a kirgizisztáni Manaszi légi támaszpontok működésének erőteljes korlátozását.²² Az együttes fellépés jelentőségét különösen két történelmi vonatkozás teszi értékessé a térségben. Először is, hogy Oroszország a közép-ázsiai tagországok esetében a néhai Szovjetunió kereteihez tartozó államokkal is keres és talál újfajta szövetséget. Másodsorban pedig Oroszország cselekvő együttműködése azzal a Kínával, mellyel három-négy évtizeddel korábban még háborúval fenyegető viszonyban volt a most demilitarizált határai mentén. Jó példa erre Kína 1975-ös alkotmánya, mely még egyértelműen a fegyveres erők feladataként jelölte meg a „szociál-imperializmus” elleni harcot, mely kevésbé burkolt utalás volt a Szovjetunióra.²³

A 2000-es évek második felében már a NATO lehetséges ellensúlyaként ígérkezett látszani a szervezet, azonban ekkor a kínai-orosz együttműködésben is töréspont következett be. A 2008-as grúz-orosz háború idején Oroszország azt várta, hogy Kína kiáll mellette a NATO-val szemben, ám Peking tartva magát óvatos külpolitikai véleményformálási attitűdjéhez, erre nem volt hajlandó. Sőt, utóbbi azt nehezményezte, hogy Moszkva előzetes egyeztetés nélkül bocsátkozott ilyen biztonságpolitikai kockázatvállalás útjára, majd utólag várta el a kínai támogatást. Ezen incidens megmutatta az SCO korlátait: Oroszország nem hajlandó

²¹ A Szentpétervári Charta. <http://www.scosummit2013.org/en/documents/hartiya-shanhayskoy-organizatsii-sotrudnichestva/> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

²² Horváth, Csaba: Variációk a Sanghaji Együtműködési Szervezet lehetséges világpolitikai szerepére. Forrás: http://www.nemzetbiztonsag.hu/cikkek/horvath_csaba-variaciok.pdf (Hozzáférés: 2013. december 2.)

²³ Kína 1975-ös alkotmányának I. fejezetének 15. cikkelye. Forrás: <http://www.e-chaupak.net/database/chicon/1975/1975e.htm#b> (Hozzáférés: 2013. november 4.); Ludvig: Oroszország és Kína: a partnerség határai.

külpolitikáját Kína érdekeihez igazítani, míg utóbbi nem óhajtja az orosz külpolitikát feltétel nélkül támogatni.

Összefoglalva: míg a Sanghaji Együtműködési Szervezet eddig alkalmas volt arra, hogy Kína és Oroszország közös erővel visszaszorítsa az Egyesült Államoknak a közép-ázsiai térség feletti befolyását, addig e terület Moszkvától való egyoldalú függését is jelentősen lazította, előrevetítve egy olyan, Kína és Oroszország közti lavírozás lehetőségét, ahogyan az ASEAN tagállamok nagy része teszi az Egyesült Államok és Kína között. Mindezen töréspontokon felül, a megfigyelői státuszú országokkal együtt tíz tagállamot magába foglaló szervezet az ázsiai térség legnagyobb gazdasági, katonai, politikai és kulturális együttműködési társulása. Az SCO által képviselt erő ma világpolitikai léptékű.²⁴

B) Gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok

Ha a két ország bilaterális kapcsolatait vizsgáljuk, elsőként a gazdasági kapcsolatokra kell kitérni, ugyanis ezek mondhatóak a legfejlettebbnek. Ezen belül speciális szerep jut a nagy infrastrukturális és energetikai projekteknek. „Úgy gondoljuk, 10-15 éven belül az orosz olajexport 30%-a ázsiai országokba fog érkezni” – hangsúlyozta Vlagyimir Putyin orosz elnök 2006-ban. Ugyanezen év márciusában Zhang Guobao, a kínai Fejlesztési- és Reformbizottság alelnöke a következőt nyilatkozta: „Egyik pillanatban Moszkva azt állítja döntött, a következőben pedig az ellentétét. A mai napig nincs végleges információ. Ez sajnálatos... Jelenleg a kínai-orosz gázvezetékek kérdésében egy lépést teszünk előre, kettőt hátra. Az orosz álláspont úgy változik, mint az időjárás.”²⁵ Mint látható, Peking kevesli a Kínába érkező orosz energiahordozók nagyságát. Ehhez azonban meg kell vizsgálni a kínaiak helyzetét a szén- és olajkészletek tekintetében. Mivel az ország területén elenyésző készletek vannak, rá vannak szorulva az importra, mely által fenntartható a modernizáció, ami pedig a Kommunista Párt államhatalmának megtartását eredményezi. Ezáltal amíg Oroszország továbbra is energiahordozói exportjára fog támaszkodni az elkövetkező években, addig Kína állandó felvevőpiacot fog jelenteni, különösen az olaj tekintetében.²⁶ Bár mindkettejük számára elsőrangú az energia, a nagy különbség, hogy amíg Oroszországnak az a geopolitikai ambíciói legfőbb kelléke, addig Pekingnek elsődleges „hajtóanyaga” a még magabiztosabb világpolitikai szerephez. Ezt jól mutatja, hogy gyakorlatilag nincs a világon hely (Közel-

²⁴ Horváth: id. mű.

²⁵ Bobo, Lo: *Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the new geopolitics*. Washington: Brookings Institution Press, 2008, 132.

²⁶ Zha Daojiong: “China’s Energy Security and Its International Relations” In: *China and Eurasia Forum* 3 (2005): 42.

Kelet, Délkelet-Ázsia, Kelet-Afrika, Latin-Amerika), ahol az ne keresné energiaigényei megoldóját.²⁷

A részlegesen már beindított nagyszabású olajvezeték-építési terveken túl mára előtérbe került az oroszországi szénhidrogén-kitermelésbe történő kínai befektetések lehetősége is, bár a kínai vállalatok az Oroszországnak rendkívül fontos fejlett technológiát nem tudják a kitermelőiparba hozni. Annak ellenére, hogy Kína 2000 előtt még nem szerepelt az oroszországi kőolaj-felvásárló országok listáján, 2006-ra közel 5%-os részarányával már az ötödik helyen állt. Az általános külkereskedelmi forgalmi adatok is jól érzékeltetik a gazdasági szálak erősödését: 1993 és 2006 között a Kínába irányuló teljes orosz export és az innen érkező import több mint megötszöröződött. Elképzelhető, hogy 2020-ra a két ország közötti áruforgalom éves értéke a jövőben eléri a kitűzött 100 milliárd dollárt.²⁸

C) Fegyverkezési és hadászati kapcsolatok

A 2000-es évek közepéig a katonai kapcsolatok a két állam között több-kevésbé speciális megállapodások és szerződések keretében mutatkoztak meg, és nem lehetett egy nagyobb politikai stratégia részének tekinteni. Ez kínai részről a számára fejlett fegyverzet és technológiák meglehetősen kedvező áron való megvásárlását jelentette, míg Moszkva kétségbeesetten próbált eladni bármit, amivel életben tudta tartani hadiiparát, és megtarthatta fő szakértőit, fejlesztőit. Putyin hatalomra kerülésével azonban katonai kapcsolatuk is új szakaszba lépett. A fordulópontot 2001. július 16-a jelentette, amikor a Sanghaji Együttműködési Szervezet létrejöttével megnyílt az ajtó a széleskörű együttműködés felé, megindult a fegyver- és technológiaexport Kína felé, továbbá tisztázták a régóta viták tárgyát képező orosz-kínai határszakasz pontos vonalát.²⁹

²⁷ Bobo: id. mű. 133.

²⁸ Ludvig, Zsuzsa: Orosz-kínai kapcsolatok. Forrás: http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/Kina-Oroszorszag_vazlat_Ludvig.doc (Hozzáférés: 2014. március 31.)

²⁹ Verbitz, Max: Russian-Chinese Military Cooperation: Can a Bear Trust a Dragon? <https://www.bu.edu/iscip/vol16/verbitz.html> (Hozzáférés: 2014. február 2.)

Öt évvel később a szerződés eredményei már magukért beszéltek: Oroszország hadiipari bevételei csak a kínaiak révén érték a 20 milliárd dollárt.³⁰ Oroszország ezáltal egy közepes nagyságú európai ország felfegyverzéséhez elegendő nehézfegyverzetet adott el Kínának. Ennek oroszlánrésze a légierő és a haditengerészeté lett. Csak előbbiek száznál is több negyedik generációs vadászbombázót, valamint további orosz fejlesztésű gépek licencét kapták meg. A haditengerészet többek között tengeralattjárókkal és rombolókkal gazdagodott.³¹ Mivel e fegyverek legtöbbje biztosítékul szolgálhat a Tajvan felé irányított ballisztikus rakétáknak, Tajpej igen feszélyezetten tekint a fejlesztésekre. Újabb mérföldkő volt a 2005. augusztus 18. és 25. között lezajlott orosz-kínai hadgyakorlat,³² mely az első volt több mint negyven év óta. Ezen 10 ezer katona vett részt (többsége kínai), valamint több tucat orosz harcászati repülőgép. Ennek célja hivatalosan egy terroristaveszélyes szituáció együttes elhárítása volt, azonban egyértelmű, egy ilyen helyzetben nincs szükség például hatvannál is több vadászbombázóra. Az üzenet világos: Oroszország és Kína együttes potenciáljuk felmutatásával az amerikai befolyás csökkenését várják a Távol-Keleten.³³

Együttműködésük a mai napig töretlen, ezt támasztja alá a kínai hadsereg főparancsnoka, Fang Fenghuj szavai, aki 2013 novemberében találkozott orosz kollégájával, Vladimir Zarudnitskiy-vel, a két haderő tizenhatodik stratégiai konzultációján. „Harcászati kapcsolataink további fejlődés előtt állnak” – hangsúlyozta a kínai katonai vezető. Mindkét oldal együttműködésük további elmélyítése mellett tette le voksát, mely magas szintű tárgyalások, stratégiai egyeztetések és technikai együttműködések lévén valósul meg.³⁴

³⁰ Gol'ts, Alexander: A Trade Partner, a Military Ally. The Evolution of the Military-Technological Cooperation between Russia and China. Carnegie: Washington, 2006.

³¹ Ehhez hozzájárul Kína második helye a katonai kiadások terén, lásd: Branigan, Tania: Chinese defence spending to rise to £56bn. In: The Guardian (2011) <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/04/chinese-defence-spending-rise> (Hozzáférés: 2014. február 1.)

³² de Haas, Marcel: Russian-Chinese Military Exercises and Their Wider Perspective: Power Play in Central Asia. Forrás: <http://www.da.mod.uk/CSRC/documents/Russian/05%2851%29MDH3.pdf> (Hozzáférés: 2014. január 6.)

³³ Verbitz: id. mű.

³⁴ Xinhua Agencies. Forrás: <http://www.globaltimes.cn/DesktopModules/DnnForge%20-%20NewsArticles/Print.aspx?tabid=99&tabmoduleid=94&articleId=822685&moduleId=405&PortalID=0> (Hozzáférés: 2014. január 6.)

4. A két fél politikája és érdekei a szomszédos térségek tekintetében

A) Korea kérdésében megfogalmazott álláspontok és érdekek

Korea kérdésében a főszereplő a Kínai Népköztársaság. Peking az észak-koreai vezetés legfőbb (mondhatni egyetlen) szövetségese, annak legfőbb exportőre: élelmiszer, üzemanyag, ipartermékek terén egyaránt. Az utóbbi évek azonban több szempontból is szembeállították Pekinget, és politikájának átgondolására késztetik. A konfliktus alapja a 2006 óta lezajlott három észak-koreai nukleáris teszt, melyek közül a 2013. februári mindössze hetven kilométerre zajlott le a határként szolgáló Jalu folyótól, melyet több millióan érzékeltek Kína északkeleti részén. Erre válaszul a pekingi külügyminiszter éles hangon kritizálta a phenjani vezetést, továbbá biztosították a kínai lakosságot a teszt élettani hatásainak semmisségeiről. A legfontosabb oka az észak-koreai rezsim pártolásának, hogy vele egy ütközőállamot hozzon létre maga és az amerikai csapatokat állomásoztató Dél-Korea között.³⁵

Oroszország politikai prioritásait Észak-Koreával kapcsolatosan Vlagyimir Putyin elnök ismertette 2012 elején, választási kampányában. Az első pont a következő: Észak-Korea, mint atomhatalom elfogadhatatlan. Másodszor: meg kell adni az új phenjani vezetésnek a lehetőséget, hogy fő céljait kijelölje. A Kreml ellenzi a kommunista állam elszigetelését, vagy gazdasági szankciók bevezetését ellene. Ennél is tovább menve a fő feladat a környező hatalmak számára Észak-Korea integrációjának elősegítése az északkelet-ázsiai nemzetközi folyamatokba. Kiemelte, Oroszország érdeke egy stabil és kiszámítható kapcsolat kialakítása

³⁵ Nanto, Dick K., Manyin, Mark E.: China-North Korea Relations. Forrás: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41043.pdf> (Hozzáférés: 2014. február 6.)

Phenjannal, az azzal való bilaterális gazdasági együttműködés erősítése, továbbá a két Korea és Oroszország együttműködésének elmélyítése. Ezen elképzelések nem okoztak meglepetést Putyintól, mivel szervesen illeszkedtek Moszkva az elmúlt tíz évben tanúsított Észak-Koreával kapcsolatos politikájához. Bár a 2012 végi, 2013 eleji phenjani nukleáris tesztek során keményebb hangot ütött meg az orosz vezetés (mely véleményen osztozott a régió többi államával és az ENSZ Biztonsági Tanácsának tagjaival), számára nem cél egy ütközőállam fenntartása közte és Dél-Korea, az Egyesült Államok, valamint Japán között, mellyel az instabilitás és a látens konfrontáció tovább gyűrűzne a Koreai-félszigeten, ráadásul gátat szabna a gazdasági terjeszkedésnek. Ekképp Oroszország célja az ellentétek mérséklése és a regionális együttműködés elősegítése a térségben.³⁶ Általánosságban Moszkva támogatja a két Korea közötti párbeszéd és integráció erősítését, méghozzá nemzetközi támogatással. Észak-Korea piacgazdasággá és nyitott társadalommá válása ugyanis lehetőséget biztosítana a gazdasági és kereskedelmi térhódításra nemcsak a félszigeten, de egész Északkelet-Ázsiában és a Távol-Keleten egyaránt. A térségben zajló politikai és katonai konfliktusok rendezésével elhárulna a legfőbb akadályként manifesztálódó bizalmatlanság az orosz befektetők elől.³⁷ Mindaddig, amíg Phenjan fenntartja jelenleg politikai, gazdasági és szociális berendezkedését, továbbá a zsarolásra alapuló külpolitikáját, lehetetlen lesz Oroszországnak további kapcsolatokat kiépítenie a kommunista állammal bilaterális szinten.³⁸

A térség stabilitásának és a nemzetközi együttműködés fejlesztésének érdekében elkerülhetetlen lesz az hat érintett hatalom³⁹ összefogása. Máskülönben lehetetlen lesz Észak-Korea kérdésében dűlőre jutni. Oroszország és Kína álláspontja bizonyos szempontból megegyezik. Peking és Moszkva számára elfogadhatatlan a helyzet az Egyesült Államok, Dél-Korea és Japán szája íze szerint, azaz nem jöhet létre egy nyugati típusú, Washington-szövetséges egységes Korea határaik túloldalán. Bár ellenzik az észak-koreai vezetés politikáját, a pragmatizmus jegyében még mindig előnyösebb számukra a jelenlegi állapot, mint távol-keleti pozícióik esetleges háttérbe szorulása.⁴⁰

³⁶ Fedorovskiy, Alexander: Russia's Policy Toward North Korea. Forrás: <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/RAD-132-4-7.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 12.)

³⁷ Fedorovskiy: id. mű.

³⁸ Bauer, John W.: Unlocking Russian Interests on the Korean Peninsula. Forrás: <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/09summer/bauer.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 12.)

³⁹ Oroszország, Kína, Észak- és Dél-Korea, Japán, Egyesült Államok

⁴⁰ Tao, Xie: What's Wrong with China's North Korea Policy? Forrás: <http://carnegieendowment.org/2013/03/26/what-s-wrong-with-china-s-north-korea-policy/tfjw> (Hozzáférés: 2014. február 2.)

B) India, mint Moszkva ellensúlya Kínával szemben

India kulcsszerepet játszik a két állam stratégiai partnerségében. Mint az SCO megfigyelő státuszú tagja, továbbá a BRICS államok tekintetében is Oroszország és Kína mellé sorolható. Ennek ellenére éles szembenállás tapasztalható Peking és Delhi között. Ennek alapja igen egyszerűen megfogalmazható: melyik állam lesz Ázsia vezető hatalma? Az 1962-es kínai-indiai háború óta területi követeléseik vannak egymás felé Kasmír és Arunácsal Prades révén, és a jó viszonyt bizonygató hangzatos jelszavak mögött rendkívüli verseny folyik az ázsiai pozícióért. Kínának azonban van még egy fegyvere a gazdasági növekedésen kívül. Pakisztán. Az iszlám állam 2013. január 30-án adta át az Indiai-óceán partján található, stratégiai fontossággal bíró Gwadar kikötőjének használati jogait Pekingnek negyven évre 248 milliárd dollárért.⁴¹ Hasonló jogokat szerzett az utóbbi időben Srí Lankán, Bangladesben, valamint Mianmarban is.⁴² Teljesen egyértelmű India bekerítésének szándéka, az úgynevezett „gyöngyfüzér-politika”.⁴³

Oroszország pontosan érzékeli a meglévő ellentéteket a két ázsiai nagyhatalom között, és igyekszik kihasználni azt. Ezt támasztja alá Oroszország újdelhi nagykövetének szavai, aki 2013 októberében történelmileg is kiemelkedőnek jellemezte az orosz-indiai kapcsolatokat.⁴⁴

⁴¹ Shahid, Saleem: Gwadar Port inaugurated: Plan for second port in Balochistan at Sonmiani. Forrás:

<http://www.dawn.com/news/238494/gwadar-port-inaugurated-plan-for-second-port-in-balochistan-at-sonmiani> (Hozzáférés: 2014. december 29.)

⁴² Ali, Ghulam: China's strategic interests in Pakistan's port at Gwadar. Forrás:

<http://www.eastasiaforum.org/2013/03/24/chinas-strategic-interests-in-pakistans-port-at-gwadar/> (Hozzáférés: 2014. február 2.)

⁴³ Neo, Christabel: China's Gwadar Pearl: The port acquisition and implications for India. Forrás:

<http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=167344> (Hozzáférés: 2014. január 11.)

⁴⁴ Oroszország újdelhi nagykövetségének hivatalos oldala. Forrás:

http://rusembassy.in/index.php?option=com_content&view=article&id=6264%3Aindias-world-panel-discussion-on-rajya-sabha-tv-channelambassador-am-kadakin-russian-indian-relations-are-on-the-rise&catid=4%3A2013-01-07-16-57-55&lang=en (Hozzáférés: 2014. február 19.)

India gazdasági versenyképességének növekedése során hasonló problémákkal küzd, mint északi szomszédja, azaz energiahordozókban hiányt szenved, ezért rá van szorulva az importra, melyet Oroszország kész biztosítani számára. A krími népszavazás során volt tapasztalható elsőként Delhi nyílt elhatározása orosz kapcsolatai mellett.⁴⁵ Energiaigénye az elkövetkező évtizedekben többszörösére rúghat, ami újabb piacok után való keresést eredményezhet Delhi számára, mely által a Kremlnek fontos érdeke az indiai pozíciói megtartása és növelése. Oroszországnak újabb érv a kapcsolatok elmélyítése mellett, hogy ezzel növelheti a versenyt Kína és India között nem csupán az energiahordozók tekintetében, hanem a Moszkvával való összeköttetés és jószomszédi viszony vonatkozásában is.⁴⁶

C) Közép-Ázsia, az orosz-kínai versenyfutás fő színtere

Még egy évtizeddel ezelőtt is egyértelműnek látszott, hogy az újonnan függetlenedett közép-ázsiai államok kinek az érdekszférájához kötődnek: az energiainfrastruktúrát és a piacokat birtokló Oroszországhoz. Mára azonban az új földgáz- és olajvezetékek többsége keletre, Kínába fut. Ezt alátámasztva 2013 szeptemberében Hszi Csin-ping kínai elnök járta végig a térséget, és különböző államközi szerződések megkötése mellett milliárdos befektetéseket ígért. Türkmenisztán már jelenleg is Kína legnagyobb földgázexportőre, Hszi pedig látogatása során megnyitotta a Ýolöten-gázmező tartalékait kiaknázó új vállalat kapuit, mellyel Peking a világ második legnagyobb földgázlelőhelyére tette rá a kezét, mely által a következő években triplájára nőhet a kínai import.⁴⁷ Kazahsztánban újabb 20 milliárdos befektetést jelentett be Kasagan térségében, ahol az elmúlt évek egyik legnagyobb felfedezése történt – hatalmas olajmezőt rejt a Kaszpi-tenger alatti réteg. Üzbegisztánban 15 milliárdos megállapodást írt alá olaj, földgáz, és uránium kereskedelméről.⁴⁸

Mára Kína a közép-ázsiai régió öt államából négynek a legnagyobb kereskedelmi partnere, Hszi útja során a kínai állami média állítása szerint a kereskedelmi kapcsolatok nagysága elérte a 46 milliárd dollárt 2012-re. Bár nyíltan egyik fél sem ismeri be, de Kína növekvő jelenléte a térségben Oroszország rovására történik. Bár utóbbi még mindig uralja az

⁴⁵ Sharma, Rajeev: How Indian support for Russia has evolved from Georgia to Ukraine. Forrás: <http://rt.com/op-edge/indian-support-russia-crimea-317/> (Hozzáférés: 2014. március 23.)

⁴⁶ Roy, Rajorshi: Putin's India Visit: A Review. Forrás: http://www.idsa.in/idsacomments/PutinsIndiaVisit_rroy_040113 (Hozzáférés: 2014. február 4.); Stobdan, P.: India-Russia Strategic Partnership. Forrás: http://www.idsa.in/system/files/book_IndiaRussiaRelations.pdf (Hozzáférés: 2014. február 5.)

⁴⁷ Olcott, Martha Brill: China's Unmatched Influence in Central Asia. Forrás: <http://camegieendowment.org/2013/09/18/china-s-unmatched-influence-in-central-asia/gnky> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

⁴⁸ Rumer, Eugene, Trenin, Dmitri, Zhao, Huasheng: Central Asia: Views from Washington, Moscow, and Beijing. New York: M.E. Sharp, 2007, 75-80, 137-144.

energiaexport döntő részét, relatív gazdasági előnye elúszni látszik. Az elmúlt évtizedek alatt Moszkva ragaszkodott Közép-Ázsia fölgáz- és olajexportjának piaci áránál alacsonyabban való megvásárlásához, míg ugyanazt nagy haszonkulccsal vettette újra meg a régióval. Ezen gyakorlat üstökösként lőtte ki Kazahsztánt és Türkmenisztánt Kína ölelésébe.⁴⁹ Ennek ellenére a két nagyhatalom hajlandó az együttműködésre a verseny mellett, legalábbis egyelőre. Amikor a biztonságpolitika szemszögéből közelítünk a térség felé, Kína még mindig az orosz elsőbbséget ismeri el a terület felett, ugyanakkor mindkét fél körültekintően figyeli a NATO kivonulását Afganisztánból.⁵⁰

D) Oroszország és Kína kapcsolata az Európai Unióval

Moszkva és Peking kapcsolata az Európai Unióhoz alapvetően gazdasági területeken mondható kiterjedtnek. Kína számára a kihívás abból áll, hogy fenntartsa erős gazdasági és kereskedelmi kapcsolatát az EU-val amellet, hogy az olyan megosztó kérdések, mint az emberi jogok részleges hiánya, Tibet, az uigurok vagy Tajvan nem vetik vissza a fejlődést a Nyugattal való kapcsolataiban.⁵¹ Kína láthatóan szeretne szorosabb kapcsolatokat ápolni az unióval, különösen, ha ezzel éket tud verni Európa és Amerika közé, mellyel ellensúlyozni tudná az amerikai érdekeket.⁵² Az Unió és Kína adatai is azt mutatják, hogy a két fél közötti kereskedelem 2012-es év átmeneti csökkenést hozott, melynek háttérében természetesen az uniót sújtó világválság áll.⁵³ Kína több kísérletet is tett Európa kihúzására a recesszióból, például delegációkat küldött az öreg kontinensre, hogy növelje az Európából jövő importot.⁵⁴ Jól mutatja Kína hozzáállását az európai válságkezelésre, hogy a négyszázmilliárd dollárnyi befektetést kezelő állami cég, a China Investment Corporation felügyelőbizottságának elnöke 2011-ben Európa túlzott jóléti kiadásaiával és lustaságával, lajhárságával magyarázta a kialakult krízist, és nyilvánvalóvá tette, hogy minden, Európába irányuló kínai befektetés mozgatórugója a megtérülés volt, és a jövőben is az marad. Az európai ügyekért felelős kínai külügyminiszter-helyettes pedig cáfolta: nem igaz, hogy Kínának meg kéne mentenie

⁴⁹ Huasheng, Zhao: China-Russia Relations in Central Asia. Forrás: <http://www.theasanforum.org/china-russia-relations-in-central-asia/> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

⁵⁰ Xichao, Yu: China's Rise in Central Asia: Implications for EU Interests. Forrás: http://www.eias.org/sites/default/files/EU-Asia-at-a-glance-Yu_Xichao-China-Central-Asia.pdf (Hozzáférés: 2014. április 1.)

⁵¹ Rees, Nicholas: EU-China Relations: Historical and Contemporary Perspectives. In: „The European Union and China: Interests and Dilemmas”, Rodopi (2009), 31-32.

⁵² Geeraerts, Gustaaf: The Changing Global Context of China-EU Relations. Forrás: http://www.ciis.org.cn/english/2013-12/10/content_6525580.htm (Hozzáférés: 2014. február 7.)

⁵³ Xin, Chen: New Trend in EU's Economic Relations with China. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Taiwan2ndTrack_Chen_Xin_2013.pdf (Hozzáférés: 2014. március 12.)

⁵⁴ Grant, Charles: The EU, Russia and China. Forrás: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2013/bal_comp_cg_russ_china_15march13-7106.pdf (Hozzáférés: 2014. február 12.)

Európát, ráadásul a devizatartalékok nem is használhatók fel erre a célra. Fontos kiemelni, hogy az EU továbbra is Kína legfőbb kereskedelmi partnere (külön ki kell emelni Németországot, mely egymaga adja ennek a felét), Peking pedig Európa második legnagyobb exportőre.⁵⁵

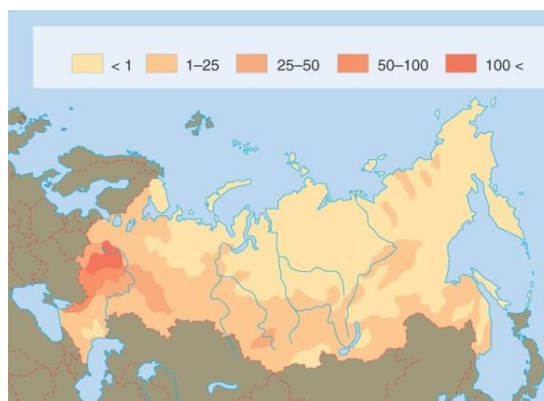
Oroszország és az EU kapcsolata már jóval összetettebb, mivel Pekinggel ellentétben Moszkva Európa-politikája erős politikai színezetet is kap. Ennek alapja, hogy Oroszország nem kívánja a NATO megjelenését határainál, és a Közel-Külföld továbbra is orosz érdekszféra maradjon. Ennek manifesztációját láthatjuk az ukrajnai válság során is, ahol a fő kérdés Ukrajna Uniós és későbbi NATO-tagsága, avagy a Kreml által vezetett Eurázsiai Unióhoz való tartozás. Ennek ellenére gazdasági és kereskedelmi kapcsolataik végett szorosan egymáshoz vannak láncolva, melyből Oroszországa a kedvezményezett szerep: energiahordozók tekintetében Európa döntő része teljes mértékben a keletről érkező földgázra van utalva, mely a moszkvai vezetés legerősebb ütőkártyájának számít külpolitikai nyomásgyakorlásában.⁵⁶ Peking és Moszkva érdeke az Európai Unióval folytatott politikát tekintve is egyezik, azaz igyekezzenek a fejletlenebb kelet-közép-európai régióban piacokat szerezni, mely egyrészt megoszthatja az EU-t, másrészt ugródeszkát jelenthet az európai terjeszkedés felé.⁵⁷

⁵⁵ „China Can’t Use Reserves to ‘Rescue’ European Countries, Minister Fu Says”. Bloomberg News, <http://www.bloomberg.com/news/2011-12-02/china-can-t-use-its-reserves-to-rescue-countries-vice-minister-fu-says.html>, 2011. december 2.

⁵⁶ Trenin, Dmitri: The end of an era in EU-Russia relations. Forrás: http://carnegieendowment.org/files/new_era_russia_eu.pdf (Hozzáférés: 2013. november 9.)

⁵⁷ Ezt láthatjuk Oroszország magyarországi atomerőmű-építési hitelénél, vagy Bulgária, Lengyelország és Magyarország kínai befektetőkért folytatott versenye során.

5. Oroszország és Kína érdekei szembekerülésének szinterei

A térképen Oroszország népsűrűségi eloszlását láthatjuk. Lakosságszáma 2012-ben 143 millió fő volt, ebből európai területein él 106 millió, azaz több mint a népesség kétharmada. Ebből következik, hogy adott egy kontinensnyi nagyságú területű Szibéria, érdemi lakosság nélkül. Bár Putyin is többször kifejezte szándékát, miszerint arra buzdítja a lakosságot: költözzenek keletre, azok nem úgy tűnik, mintha sietnének. Idén már terv is született a főváros Moszkvából való átköltöztetésére Novoszibirszkbe.⁵⁸ Ezzel párhuzamosan egyre gyakoribb a kínai szó a terület déli-délkeleti részén. Bár nincsen hivatalos adat a kínai lakosság nagyságáról, azt egyes elemzések már milliós nagyságrendűnek ítélik.⁵⁹

Peking egyelőre nem kíván érdemben reagálni, különösen a jelenlegi ukrajnai helyzet okán. Ha megnézzük a kínai nyilatkozatokat, azt tapasztaljuk, hogy rendkívüli óvatosságról tesznek tanúbizonyságot.⁶⁰ Kína rendszerint tartózkodik az ENSZ Biztonsági Tanácsában bármilyen Oroszországot sújtó határozat meghozatalától. Kína úgy véli, nem származhat előnye sem az oroszok támogatásából, sem elítéléséből. Ennek háttérében a tajvani-kérdés, valamint a szibériai helyzet jövőbeni megoldásának ilyenén módja áll, mely során visszaüthetne a most megfogalmazott éles kritika az oroszokkal szemben. Kína tehát nem pártolhatja nyíltan a Kremlt, mivel azzal nyugati pozícióját ejtene csorbát, ugyanakkor nem is ellenezheti azt, saját, még megoldatlan kérdései végett.⁶¹

⁵⁸ *The Siberian Times*. 2014. január 25. Forrás: <http://siberiantimes.com/business/opinion/news/russias-capital-city-should-move-from-moscow-to-siberia-says-businessman-oleg-deripaska/> (Hozzáférés: 2014. január 28.)

⁵⁹ Zeihan, Peter: Analysis: Russia's Far East Turning Chinese. Forrás: <http://abcnews.go.com/International/story?id=82969> (Hozzáférés: 2013. december 19.); Collins, Gabe: China Looms Over Russian Far East. Forrás: <http://thediplomat.com/2011/06/china-looms-over-russia-far-east/> (Hozzáférés: 2013. december 20.)

⁶⁰ Tiezzi, Shannon: China Reacts to the Crimea Referendum. Forrás: <http://thediplomat.com/2014/03/china-reacts-to-the-crimea-referendum/> (Hozzáférés: 2014. március 30.)

⁶¹ Strasser, Max: Ukraine: Why Is China Sitting on the Fence? Forrás: <http://www.newsweek.com/ukraine-why-china-sitting-fence-232691> (Hozzáférés: 2014. március 30.)

A 2012-es SCO csúcstalálkozó ékes példájául szolgált a két fél egymástól távolodó jövőképét illetően. A gazdasági napirend során (melyet eddig is Kína „uralt”) Peking beterjesztette az SCO fejlesztési bankjának tervét, mely egyrészt szilárdan illeszkedett az eddigi kínai tervezetek sorába (például ilyen volt az SCO szabadkereskedelmi zónává történő alakítása), másrészt heves ellenállásba ütközött. A Moszkván egyre jobban eluralkodó kisebbségi érzés lehetetlenné teszi ehhez hasonló megállapodások létrejöttét a közeljövőben. Míg Hszi elnöki beiktatását követően először Moszkvába látogatott, addig Putyin harmadik ciklusnak megkezdése után elsőként Fehéroroszországba utazott. Ezen látogatások komoly jelzésértékkel bírnak: a putyini vezetés jelenlegi elsőszámú célja Oroszország befolyásának növelése a Közel-Külföldön. Az Eurázsiai Unióról szőtt elképzeléssel ugyanis kizárhatná Kínát az egykori szovjet területekről, és vámsorompót emelne Peking, valamint Közép-Ázsia közé.⁶²

6. Az Egyesült Államok helyzete az orosz-kínai kapcsolatok tükrében

Jelenleg a világ három vezető hatalma az Egyesült Államok, Kína és Oroszország. Az Egyesült Államok folyamatos visszaszorulást könyvelhet el világpolitikai súlyát illetően. Ennek ékes példája a szíriai-válság során tanúsított erőtlensége. Az afganisztáni és iraki bevonulások után az orosz és kínai együttes ellenvéleménnyel szemben képtelen volt átvinni akaratát a nemzetközi közösségen.

Az iraki és afganisztáni háborúk során megfigyelhető Amerika alapvető stratégiai magánya, szövetségesei megnyugtató kijelentései és nominális regionális partnerek időnkénti támogató gesztusai ellenére. Nemcsak szövetségesei hagyták ott Afganisztánt minden csinnadratta nélkül, de az térség három regionális nagyhatalma is óvatosan passzív. Oroszország és Kína is tisztában vannak a ténnyel, az Egyesült Államok elhúzódó regionális bonyodalmai folyamatosan gyengítik globális helyzetét. Ez duplán előnyös az Amerikára még mindig neheztelő Oroszországnak, valamint a felemelkedő Kínának egyaránt: regionális és globális szinten is növekszik geopolitikai súlyuk, mialatt Amerika globális szerepe fokozatosan csökken.⁶³

Ha Moszkva és Peking az Egyesült Államokkal való bilaterális kapcsolatait elemezzük, fontos leszögezni: ellentétes tendenciák mutatkoznak Washington orosz-, illetve kínai viszony

⁶² Weitz, Richard: Superpower Symbiosis: The Russia-China Axis. Forrás:

<http://www.worldaffairsjournal.org/article/superpower-symbiosis-russia-china-axis> (Hozzáférés: 2013. november 19.)

⁶³ Brzezinski: id. mű. 107-108.

között. Az amerikai-orosz kapcsolatok 2008 óta nem voltak ilyen mélyponton, gazdasági szankciók sorát kezdeményezte a Nyugat és Oroszország egymás ellen. Az ukrajnai helyzettel ráadásul igen sokat kockáztat az orosz vezetés, az elmúlt tizenöt év politikája veszhet oda, ha Oroszország a Nyugattal szemben vesztesen jön ki a konfliktusból, a Vlagyimir Putyin vezette kurzus ráadásul a történések hatására soha nem látott népszerűtlenségnek örvend a nyugati közvéleményben. Fontos kiemelni, hogy Oroszország hiába szerzi meg a Krím-félszigetet, ha egyúttal elveszti befolyását Ukrajna maradék része felett.

Ezzel párhuzamosan az amerikai-kínai kapcsolatok különösen Hszi elnöksége óta fejlődésnek indultak.⁶⁴ Miközben a világ valutakészletének egyharmada kínai kézen van (3000 milliárd dollár), melynek 70%-a dollár, addig Kína legfőbb gazdasági partnere az Egyesült Államok, mely hatalmas felvevőpiacot jelent Peking számára. Az Egyesült Államok és Kína közötti kulcsfontosságú versengés nagy valószínűség szerint inkább gazdasági és társadalmi, semmint katonai lesz. Ha a két ország gazdasági növekedésének, pénzügyi állapotának, infrastrukturális beruházásainak, valamint oktatási rendszerének jelenlegi tendenciái folytatódnak, akkor Kína jelentős előnyre tehet szert a fejlődésben és viszonylagos befolyásban, különösen Ázsia csendes-óceáni térségében.⁶⁵

Ebben a helyzetben egyértelmű, hogy a három hatalom leggyengébbike Moszkva, és ezen oszd meg és uralkodj rendszerben a kérdés a következő: melyik két állam fog össze a harmadik ellenében? Egy valami világos: Kína nyerni látszik.

⁶⁴ Cheng, Dean, Cohen, Ariel: How Washington Should Manage U.S.–Russia–China Relations. Forrás: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/09/how-washington-should-manage-usrussiachina-relations> (Hozzáférés: 2013. október 17.)

⁶⁵ Kissinger, Henry: Kínáról. Budapest: Antall József Tudásközpont, 2014, 546.

Konklúzió

A Kínával való kapcsolatrendszer fejlődése Moszkva számára a posztszovjet időszak egyik legnagyobb külpolitikai sikere. Együtműködésük a putyini első évek Európa-orientáltsága mellett tovább fejlődött, és elvezetett a jó szomszédságról, barátságról és együtműködésről szóló kétoldalú megállapodás aláírásához. A kapcsolatuk közös politikai, biztonsági és gazdasági érdekeken nyugszik. Oroszország és Kína kapcsolatát a végletekig áthatja a hideg pragmatizmus. A jelenlegi világpolitikai helyzetben egymás szövetségesei abban a tekintetben, hogy a visszaszoruló Egyesült Államok révén keletkező vákuumot minél gyorsabban és hatékonyabban tölthessék ki. Fellépésük a Nyugat törekvéseinek megakadályozásában messze a legegységesebb, gondoljunk csak a szíriai válságra, vagy Észak-Koreára. Ezen irányvonaluk tekinthető gazdasági és fegyverkezési együtműködésük alapjának, továbbá e cél érdekében jött létre a Sanghaji Együtműködési Szervezet is.

Bár az SCO kezdetben a két hatalom közös érdekszférájának manifesztációjaként funkcionált, az azon belüli pozíciók folyamatos változást mutatnak. Az egyre növekvő kínai túlsúly arra ösztökéli a Kremlt, hogy újragondolva külpolitikai stratégiai céljainak gyakorlati elképzeléseit, egy új szervezetet (Eurázsiai Unió) létrehozva teremtsen meg saját maga és a Közel-Külföld számára azt az ernyőszervezetet, mely Kínát kizárva képes a mindenkori orosz érdekeket kiterjeszteni a teljes régióra, mindamelllett, hogy Pekinggel fenn kívánja tartani a jó kapcsolatokat. Utóbbi kezében azonban jóval erősebb lapok vannak, tekintve egyre jobb pozícióit Közép-Ázsiában, a Közel-Keleten, vagy Délkelet-Ázsiában. Mintegy plusz problémaforrást jelenthet a Szibéria keleti részén egyre növekvő számú kínai kisebbség(?), mely évtizedeken belül akár végérvényesen is eltörölheti a jelenlegi jó viszonyt. Ennek ellenére ki kell emelni: a hidegháború vége óta Kína és Oroszország érdekszövetsége jelenti a legnagyobb kihívást nemcsak az Egyesült Államok, de az egész Nyugati világ számára.

Felhasznált irodalom

A Szentpétervári Charta. <http://www.scosummit2013.org/en/documents/hartiya-shanhayskoy-organizatsii-sotrudnichestva/> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

Ali, Ghulam: China's strategic interests in Pakistan's port at Gwadar. Forrás: <http://www.eastasiaforum.org/2013/03/24/chinas-strategic-interests-in-pakistans-port-at-gwadar/> (Hozzáférés: 2014. február 2.)

Az orosz külügyminisztérium 2007-es átfogó jelentése. Forrás: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/89a30b3a6b65b4f2c32572d700292f74?OpenDocument (Hozzáférés: 2014. február 12.)

Chang, Felix K.: China's Naval Rise and the South China Sea: An Operational Assessment. Forrás: <http://www.fpri.org/docs/alt/ChinasNavalRise.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 2.)

Bauer, John W.: Unlocking Russian Interests on the Korean Peninsula. Forrás: <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/09summer/bauer.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 12.)

Bobo, Lo: Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the new geopolitics. Washington: Brookings Institution Press, 2008.

Branigan, Tania: Chinese defence spending to rise to £56bn. In: The Guardian (2011) <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/04/chinese-defence-spending-rise> (Hozzáférés: 2014. február 1.)

Brewster, David: The Australia–India Security Declaration: The Quadrilateral Redux? Forrás: <http://www.securitychallenges.org.au/ArticlePDFs/vol6no1Brewster.pdf> (Hozzáférés: 2014. február 26.)

Brzezinski, Zbigniew: Stratégiai vízió. Budapest: Antall József Tudásközpont, 2013.

Buckles, Michael: Tibet. Connecticut: The Globe Pequot Press Inc., 2012.

Cheng, Dean, Cohen, Ariel: How Washington Should Manage U.S.–Russia–China Relations. Forrás: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/09/how-washington-should-manage-usrussiachina-relations> (Hozzáférés: 2013. október 17.)

„China Can't Use Reserves to 'Rescue' European Countries, Minister Fu Says”. Bloomberg News, <http://www.bloomberg.com/news/2011-12-02/china-can-t-use-its-reserves-to-rescue-countries-vice-minister-fu-says.html>, 2011. december 2.

Collins, Gabe: China Looms Over Russian Far East. Forrás:
<http://thediplomat.com/2011/06/china-looms-over-russia-far-east/> (Hozzáférés: 2013.
december 20.)

de Haas, Marcel: Russian-Chinese Military Exercises and Their Wider Perspective: Power
Play in Central Asia. Forrás:
<http://www.da.mod.uk/CSRC/documents/Russian/05%2851%29MDH3.pdf> (Hozzáférés:
2014. január 6.)

de Haas, Marcel: Russia's Foreign Security Policy in the 21th Century. Abingdon: Routledge,
2010.

Dobolyi, Alexandra: Egy új világpolitikai igazodási pont: a Sanghaji Együttműködés
Szervezete. Forrás:
http://www.dobolyi.hu/userfiles/image/sanghaji_egyuttmukodesi_szervezet.pdf (Hozzáférés:
2014. február 1.)

Fedorovskiy, Alexander: Russia's Policy Toward North Korea. Forrás:
<http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/RAD-132-4-7.pdf> (Hozzáférés: 2014. március 12.)

Gallis, Paul E.: NATO Enlargement – CRS Report for Congress. Forrás:
<http://www.fas.org/man/crs/RS21055.pdf> (Hozzáférés: 2013. december 30.)

Geeraerts, Gustaaf: The Changing Global Context of China-EU Relations. Forrás:
http://www.ciis.org.cn/english/2013-12/10/content_6525580.htm (Hozzáférés: 2014. február
7.)

Gol'ts, Alexander: A Trade Partner, a Military Ally. The Evolution of the Military-
Technological Cooperation between Russia and China. Carnegie: Washington, 2006.

Graham, Nick: China Bans Reincarnation Without Government Permission.
In: The Huffington Post (2007) http://www.huffingtonpost.com/2007/08/22/china-bans-reincarnation-_n_61444.html (Hozzáférés: 2014. január 27.)

Grant, Charles: The EU, Russia and China. Forrás:
http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2013/bal_comp_cg_rus_s_china_15march13-7106.pdf (Hozzáférés: 2014. február 12.)

Hilpert, Hans Günther: China's Trade Policy. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2014_RP01_hlp.pdf (Hozzáférés:
2014. január 29.)

Horváth, Csaba: Variációk a Sanghaji Együttműködési Szervezet lehetséges világpolitikai szerepére. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/horvath_csaba-variaciok.pdf (Hozzáférés: 2013. december 2.)

Huasheng, Zhao: China-Russia Relations in Central Asia. Forrás: <http://www.theasanforum.org/china-russia-relations-in-central-asia/> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

Kissinger, Henry: Kínáról. Budapest: Antall József Tudásközpont, 2014.

Kína 1975-ös alkotmányának I. fejezetének 15. cikkelye. Forrás: <http://www.e-chaupak.net/database/chicon/1975/1975e.htm#b> (Hozzáférés: 2013. november 4.)

Lazarevic, Dustica: NATO Enlargement to Ukraine and Georgia: Old Wine in New Bottles? In: The Quarterly Journal 9/1 (2009).

Ludvig, Zsuzsa: Oroszország és Kína: a partnerség határai. Forrás: <http://fakproject.hu/docs/Muhelytanulmany%20Kina-Oroszország.pdf> (Hozzáférés: 2014. január 30.)

Ludvig, Zsuzsa: Orosz-kínai kapcsolatok. Forrás: http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/Kina-Oroszország_vazlat_Ludvig.doc (Hozzáférés: 2014. március 31.)

Nanto, Dick K., Manyin, Mark E.: China-North Korea Relations. Forrás: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41043.pdf> (Hozzáférés: 2014. február 6.)

Neo, Christabel: China's Gwadar Pearl: The port acquisition and implications for India. Forrás: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=167344> (Hozzáférés: 2014. január 11.)

Olcott, Martha Brill: China's Unmatched Influence in Central Asia. Forrás: <http://carnegieendowment.org/2013/09/18/china-s-unmatched-influence-in-central-asia/gnky> (Hozzáférés: 2014. január 4.)

Oroszország újdelhi nagykövetségének hivatalos oldala. Forrás: http://rusembassy.in/index.php?option=com_content&view=article&id=6264%3Aindias-world-panel-discussion-on-rajya-sabha-tv-channelambassador-am-kadakin-russian-indian-relations-are-on-the-rise&catid=4%3A2013-01-07-16-57-55&lang=en (Hozzáférés: 2014. február 19.)

Peterson, A.: Dangerous Games across the Taiwan Strait. Washington: The Washington Quarterly, 27/2. szám, 2004.

Rees, Nicholas: EU-China Relations: Historical and Contemporary Perspectives. In: „The European Union and China: Interests and Dilemmas”, Rodopi (2009).

Roy, Rajarshi: Putin's India Visit: A Review. Forrás:

http://www.idsa.in/idsacomment/PutinsIndiaVisit_rroy_040113 (Hozzáférés: 2014. február 4.); Stobdan, P.: India-Russia Strategic Partnership. Forrás:

http://www.idsa.in/system/files/book_IndiaRussiaRelations.pdf (Hozzáférés: 2014. február 5.)

Rumer, Eugene, Trenin, Dmitri, Zhao, Huasheng: Central Asia: Views from Washington, Moscow, and Beijing. New York: M.E. Sharp, 2007.

Shahid, Saleem: Gwadar Port inaugurated: Plan for second port in Balochistan at Sonmiani.

Forrás: <http://www.dawn.com/news/238494/gwadar-port-inaugurated-plan-for-second-port-in-balochistan-at-sonmiani> (Hozzáférés: 2014. december 29.)

Sharma, Rajeev: How Indian support for Russia has evolved from Georgia to Ukraine. Forrás:

<http://rt.com/op-edge/indian-support-russia-crimea-317/> (Hozzáférés: 2014. március 23.)

Strasser, Max: Ukraine: Why Is China Sitting on the Fence? Forrás:

<http://www.newsweek.com/ukraine-why-china-sitting-fence-232691> (Hozzáférés: 2014. március 30.)

Tao, Xie: What's Wrong with China's North Korea Policy? Forrás:

<http://carnegieendowment.org/2013/03/26/what-s-wrong-with-china-s-north-korea-policy/ftjw> (Hozzáférés: 2014. február 2.)

Tellis, Ashley J.: Balancing Without Containment.

Forrás: http://carnegieendowment.org/files/balancing_without_containment.pdf (Hozzáférés: 2014. március 10.)

The Foreign Policy Concept of The Russian Federation.

Forrás: <https://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> (Hozzáférés: 2013. december 30.)

The Siberian Times. 2014. január 25. Forrás:

<http://siberiantimes.com/business/opinion/news/russias-capital-city-should-move-from-moscow-to-siberia-says-businessman-oleg-deripaska/> (Hozzáférés: 2014. január 28.)

Thuy, Trang Truong: Territorial Issues in Asia. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/BCAS2013_Tran_Truong_Thuy.pdf (Hozzáféres: 2014. január 29.)

Tiezzi, Shannon: China Reacts to the Crimea Referendum. Forrás: <http://thediplomat.com/2014/03/china-reacts-to-the-crimea-referendum/> (Hozzáféres: 2014. március 30.)

Trenin, Dmitri: The end of an era in EU-Russia relations. Forrás: http://carnegieendowment.org/files/new_era_russia_eu.pdf (Hozzáféres: 2013. november 9.)

UN World Population Prospects, the 2012 Revision.

Forrás: <http://esa.un.org/wpp/Excel-Data/population.htm> (Hozzáféres: 2013. december 27.)

Verbitz, Max: Russian-Chinese Military Cooperation: Can a Bear Trust a Dragon?

<https://www.bu.edu/iscip/vol16/verbitz.html> (Hozzáféres: 2014. február 2.)

Weitz, Richard: Superpower Symbiosis: The Russia-China Axis. Forrás:

<http://www.worldaffairsjournal.org/article/superpower-symbiosis-russia-china-axis>

(Hozzáféres: 2013. november 19.)

Xichao, Yu: China's Rise in Central Asia: Implications for EU Interests. Forrás:

http://www.eias.org/sites/default/files/EU-Asia-at-a-glance-Yu_Xichao-China-Central-Asia.pdf (Hozzáféres: 2014. április 1.)

Xin, Chen: New Trend sin EU's Economic Relations with China. Forrás: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Taiwan2ndTrack_Chen_Xin_2013.pdf

(Hozzáféres: 2014. március 12.)

Xinhua Agencies. Forrás: <http://www.globaltimes.cn/DesktopModules/DnnForge%20-%20NewsArticles/Print.aspx?tabid=99&tabmoduleid=94&articleId=822685&moduleId=405&PortalID=0> (Hozzáféres: 2014. január 6.)

Zeihan, Peter: Analysis: Russia's Far East Turning Chinese. Forrás:

<http://abcnews.go.com/International/story?id=82969> (Hozzáféres: 2013. december 19.)

Zha Daojong: "China's Energy Security and Its International Relations" In: China and Eurasia Forum 3 (2005)